

Bilginin İslâmîleştirilmesi Projesi; Öncüler, Yorumlar ve Çıktılar

The Idea of Islamization of Knowledge, Pioneers, Views and Outcomes

Metin Zengin^a

^aUluslararası İslam Üniversitesi, Kuala Lumpur, Malezya

metin_34@yahoo.com

ORCID:0000-0003-0269-1637

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 21.08.2019

Düzeltilme tarihi: 23.12.2019

Kabul tarihi: 22.06.2020

Anahtar Kelimeler:

Bilginin İslâmîleştirilmesi,

el-Fârûkî

el-Attas,

İslam ve Bilgi

ÖZ

Bu makalede, son kırk yıldır birçok Müslüman aydın ve entelektüel tarafından tartışılan bilginin İslâmîleştirilmesi fikri ele alınmaktadır. Amacı, seküler ve kendi değerleriyle çatışan ve batı biliminin etkisinde kalan Müslümanları, İslam düşünce ve metodolojisine yeniden döndürmek olan bu düşüncenin uygulanması hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. 1970'li yıllarda İsmail Raci el-Fârûkî ve arkadaşlarının gayretleri sayesinde bir proje haline gelen fikir, uzun yıllar boyunca farklı taraflarca tartışılmıştır. el-Fârûkî ve arkadaşları, İslâmî bilimlerin modern bilimlerle mecz edilmesini öngörürken el-Attas gibi diğer bazı âlimler ise bilginin, batının seküler ve İslam'ın ruhuyla uyuşmayan felsefesinden arındırılması gerektiğini desteklemektedir. Bu tartışmaların yanında Fazlurrahmân gibi bilimin nötr olduğunu ve hiçbir değer yüklemeye gerek olmadığı savunan âlimlerde bulunmaktadır. 1977 yılında Mekke'de el-Fârûkî ve arkadaşları tarafından organize edilen bir konferansla tanıtılan ve bir proje halini alan fikir sonraki süreçte uluslararası birçok seminer ve oturumlarla tartışılmıştır. Bu çalışmada bilginin İslâmîleştirilmesi üzerine yapılan farklı yorumlar, bu fikrin proje halini alması ve Malezya Uluslararası İslam Üniversitesinde uygulanması ele alınmaktadır.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 21.08.2019

Received in revised form: 23.12.2019

Accepted: 22.06.2020

Keywords:

Islamization of Knowledge,

al-Faruqi,

al-Attas,

Islam and Knowledge

ABSTRACT

This article focuses on the Islamization of knowledge that has been discussed by many Muslim intellectuals and scholars for the last four decades. There are different views on the application of this idea which aims to revert to the Islamic thought and methodology of Muslims who are in conflict with the secular and their values and are influenced by the western sciences. Thanks to the efforts of İsmail Raci al-Faruki and his colleagues in the 1970s, the idea becomes a project that has been discussed by different scholars for many years. Faruki and his colleagues view the integration of Islamic sciences with modern sciences, while some other scholars, such as al-Attas, support that the Islamic knowledge should be free from the secular science and western philosophy. Also, scholars like Fazlurrahman view that the knowledge is neutral and there is no need to add any value. The idea which became a project was introduced in Maka in 1977 by al-Faruki and his friends and, it was discussed in many international workshops and sessions in the following period. In this work, different interpretations of the Islamization of knowledge, projecting of this idea and its application at the International Islamic University of Malaysia are discussed.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Zengin, M. (2020). Bilginin İslâmîleştirilmesi Projesi; Öncüler, Yorumlar ve Çıktılar. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 6 (1), Yaz, s.1-8.

1. Giriş

20. yüzyılın ortalarında İslam ülkelerini terk eden sömürgeci ülkeler geride kukla yöneticiler ve batı tarzı bir eğitim sistemi bırakmışlardı. Bu eğitim sistemlerinde batılı gibi düşünen aydınlar yetişiyorken diğer taraftan klasik medrese ve resmî olmayan eğitim sistemlerinde sadece din ve geleneği öğrenen bireyler yetişmekteydi. Bu ikili eğitim sistemi Müslümanlar arasında entelektüel bir krize sebep olmaktadır.

İşte Müslümanlar arasındaki bu ikilemi ortadan kaldırmak için el-Fârûkî ve arkadaşlarının bir proje olarak 1970'li yılların sonunda başlattıkları bilginin İslamileşmesi çalışmaları günümüze kadar devam etmektedir. İslam ülkelerinden birçok aydın, entelektüel ve âlimin yer aldığı proje modern dönemde Müslümanlar arasında önemi bir yenilikçi hareket olarak ortaya çıkmıştır. Temel hedefi İslamî eğitimi batı merkezli seküler eğitimden arındırmak ve İslam ülkelerindeki entelektüel krize son vermek olan proje hakkında farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Başta el-Fârûkî olmak üzere Seyyid Muhammed Nakib el-Attas ve Fazlurrahman gibi düşünürler bu projenin çerçevesi ve uygulanması için farklı fikirler ortaya koymuşlardır.

Bu çalışmamızda bilginin İslâmîleştirilmesi projesinin fikir öncülerini, proje hakkındaki farklı fikir ve tartışmaları ve projenin çıktılarını ele alınacaktır. Makalenin ilk bölümünde bilginin İslâmîleştirilmesi fikrinin ortaya çıkış sebepleri ve bu konudaki farklı görüş ve eleştiriler ele alınacaktır. İkinci bölümünde, bu fikir çerçevesinde yapılan akademik seminer, konferans ve çıktılar ele alınacaktır. Son bölümde bilginin İslâmîleştirilmesi fikri üzerine kurulan Malezya Uluslararası İslam Üniversitesi'nin ne derece başarılı olduğu konusu ele alınacaktır.

2. Bilgi'nin İslâmîleştirilmesine Dair İlk Tartışmalar

Bilginin İslâmîleştirilmesi fikrinin kökeni 18. yüzyıla kadar geriye gitmekle beraber Bilginin İslâmîleştirilmesi kavramı olarak 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle batılı sömürgeci devletlerin sömürgesinde kalmış Müslüman ülkelerin bağımsız sonrasında yeni bir kimlik oluşturmak için başvurduğu bir süreçtir.

20. yüzyılın ikinci yarısında batılı sömürgeci ülkeler İslam ülkelerinden çekip gittikleri zaman geriye kendi fikirlerini ve dünya görüşlerini devam ettirecek eğitim sistemlerini bırakmışlardı. Diğer taraftan İslâmî ülkeler, hızlı bir kalkınma elde etmenin yolunun bu batılı eğitim sistemiyle mümkün olacağına inanıyordu (Siddiqi, 2011: 17). Resmî okullarda batılı eğitim sisteminin takip edilmesi ve dinî eğitimin klasik kurumlara ve medreselere bırakılması ise entelektüel boyutta bir krize sebebiyet vermekte ve Müslümanların aklında bir ikileme sebep olmaktadır. İslam dünyasının en eski üniversitesi olan el-Ezher gibi kurumların klasik ve ulusalcı bir eğitim takip etmesinin yanında diğer üniversitelerde batılı tarzı modern eğitim vermesi bu çatlağı genişletiyordu (Ahmed, 2003: 200).

Klasik medreselerde eğitim gören ulema ile modern üniversitelerde eğitim gören Müslüman aydınlar arasında gelenekçiler ve modernistler şeklinde bir ayırım ortaya çıkmaya başlamıştı. Akbar S. Ahmed'in de belirttiği gibi sağcı ve solcu çekişmesine benzeyen bu tartışmalarda, taraflar hiçbir şekilde uzlaşmaya gitmediği gibi birbirlerini dinlemek bile istemiyordu (Ahmed, 2003: 200).

İşte bu ikilemi ortadan kaldıracak ve Müslüman entelektüel birikimini tek bir çatı altında toplayacak, iki buçuk asırdır devam gelenekçi ve modernist ayırımını ortadan kaldıracak yeni bir eğitim sistemine ihtiyaç vardı. Bu eğitim sistemi bilginin İslamileştirilmesi projesi olarak ortaya çıkacaktı. Bunun yanında Anuar'ın da belirttiği gibi İslâmîleştirilmesi çalışmaları bağımsızlığını kazanan İslamî ülkelerin kendi ulusal kimliklerini meydana getirmek için başvurduğu bir projeydi (Anuar, 2019).

Modern dönem de bilginin İslamileşmesi alanında en önemli isim şüphesiz İsmail Raci el-Faruki (1921-1986) dir. el-Fârûkî aynı zamanda bilginin İslâmîleştirilmesi teorisini kavramsallaştıran kişidir. Onun "Bilginin İslâmîleştirilmesi Genel İlkeler ve Çalışma Planı" kitabı bu alanda şu ana kadar yapılan en kapsamlı çalışma sayılmaktadır.

el-Fârûkî Bilimin İslâmîleşmesine dair planları ortaya koymadan önce İslam ümmetinin içinde bulunduğu bunalımları tespit etmeye çalışır. Bu bunalımlar, başta politik olmak üzere, ekonomik ve sosyo-kültürel bunalımlardır. Sömürge dönemi boyunca Batılılar, Müslümanlara ait bütün değerler doğrudan ve dolaylı olarak her taraftan saldırmışlardır (Ariffin, 2017: 4989). Bu saldırılar sonucunda da Müslüman milletler, ciddi ekonomik ve sosyo-kültürel krizlere girmiştir. el-Fârûkî bu durumu şöyle açıklar;

Emperyalistler, Müslümanlar arasından seçtikleri kuklalarla ile Kur'ân ve Sünnet dâhil Müslümanlara ait bütün değerlere saldırmaya başladı. Bu saldırılar ile emperyalistler Müslümanların inancına ve tarihine şüphe düşürmeye çalıştı. Sömürgeciler, sömürge dönemi boyunca Müslümanları kendi gazeteleriyle, kitaplarıyla, dergi, radyo ve televizyonlarıyla kendi kültürlerini empoze etti. Müslüman yöneticiler ise şehirlerini, binalarını ve ofislerini hiç utanmadan batılı tarzda dizayn etmeye başladı. Müslümanlar bir taraftan opera, konser dinleyip batılı tarzı filmler izlerken çocukları da sokaklarda yahut misyoner okullarında sömürgecilerin yazdığı kitapları okuyordu (el-Faruki, 1988:5).

el-Fârûkî Müslümanların içinde bulunduğu bu derin krizi ancak yeni bir eğitim ile aşabileceğini belirttikten sonra bu bir eğitim nasıl olması gerektiğini açıklamaya başlar. el-Fârûkî göre metafizikten uzak batı eğitim sistemi Müslümanların bu günkü sorunlarına çözüm getirmediği gibi krizi daha da derinleştirmekteydi. Çözüm olarak da el-Fârûkî modern batı sisteminin İslami ilimlerle beraber öğretilmesi tezini savunmaktadır. Bu bağlamda el-Fârûkî İslâmîleştirilme yani "İslamization" ve iki sistemi mezc etme manasında "intergration" terimlerini beraber kullanmaktadır. el-Fârûkî'ye göre modern batı eğitim sistemini tamamıyla reddetmek yerine bu eğitim sisteminde eksik olan ilâhî "divine" kısmının İslâmî ilimlerle birlikte öğretilerek İslam'ın rûhuna uygun bir eğitim sistemi ortaya konabilir. el-Fârûkî yol haritası olarak şöyle adımlar takip edilmesini gerektiğini söyler. Bu adımlar şunlardır;

1. Modern bilimlerde uzman olmak.
2. Klasik kaynaklarda uzmanlaşmak.
3. Modern bilimlerin öğretilmesinde İslâmî bir yol bulmak.
4. Klasik kaynaklar ile modern bilim arasında ortak noktalar bulmak.
5. Yeryüzünde Allah'ın adını hâkim kılacak İslâmî düşüncüyü başlatmak (el-Fârûkî, 1988: 58-64).

Yol haritası olarak yine el-Fârûkî salt batı pozitivist düşüncesiyle yazılan bütün üniversite kitaplarının tekraren yazılması, öğretmen ve hocaların belli bir eğitim döneminden geçtikten sonra derslere girmesi gerektiğini savunmaktadır.

el-Fârûkî, işaret ettiği diğer bir önemli nokta ise İslam ülkelerinde, İslami düşünce ve yeni modeller oluşturacak enstitülerin kurulması ve hükümetlerin bu enstitüleri desteklemesi gerektiğinin altını çizmektedir.

el-Fârûkî ortaya koyduğu proje ağırlıklı olarak üniversite eğitimini içermekle beraber onun fikir ve aksiyonu bir bütün olarak ele alması önemi bir husustur. Bu konuda el-Fârûkî şöyle bir izah getirmektedir;

İslam'ın ilk yıllarında mütefekkirler aynı zamanda lider ve liderler mütefekkirlerdi. İslam'ın vizyonu hâkimdi ve bütün Müslümanlar İslam'ın gösterdiği hedef doğrultusunda idi. Bugün de bütün Müslümanların İslamca bir hayat için çalışması gerekir. İslam'ın ilk döneminde bir fıkıh âlimi aynı zamanda imâm, müctehid, kâri, öğretmen, kelâmcı, siyasetçi, orduda komutan ve bir iş adamıydı. Eğer fakih bu alanlardan herhangi birinde zayıf olursa yanındakiler onun bu eksikliğini gidermeye çalışırlardı. Müslümanlar birbirlerine kenetlenmişlerdi. Herhangi birinin zayıf olması bu birlik tarafından kapatılıyordu (el-Fârûkî 1988: 27).

el-Fârûkî ile beraber hareket eden ve onun çalışmalarına destek veren Abdulhamid Ebû Suleymân (1936-...) da bu alana ciddi katkılarda bulunmuştur. Ebû Suleymân'a göre bilginin İslâmîleştirilmesi için şu adımların izlenmesi gerekmektedir;

- 1-İslam ümmetinin içinde bulunduğu düşünce krizinden ümmeti uyandırmak ve farkındalığı sağlamak,
- 2-İslam ümmetinin içinde bulunduğu krizin temel sebeplerini öğrenmek,
- 3-İslam düşüncesinin çöküşü ile metodoloji arasındaki ilişkiyi öğrenmek,
- 4-İslam düşüncesinin temellerini ve amaçlarını analiz edip metodolojisini yeniden kurmak,
- 5-İslam düşüncesini modern bilimlerle eşdeğer biçimde yeniden kurmak,
- 6-İslam kültür ve metodolojisini, İslam'ın temel prensipleri ve modern bilimlerle geliştirerek yeniden kurmak,
- 7-Bütün disiplinlerde ders kitaplarını yeniden yazmak ve bilimde önceliklerini belirlemek,
- 8- Son hedef olarak da akademik kadrolar hazırlamak (MJ, Mughal; MM Ali, 2015:2).

Ebû Suleymân'a göre Müslümanların içinde bulunduğu krizden çıkmaları ancak İslam düşünce metodunun yeniden kurulması ile mümkündür (MJ, Mughal; MM Ali, 2015: 2).

Modern dönem İslamî düşüncesinin önde gelen isimlerinden ve İslâmîleştirilmesi fikrinin de öncüsü kabul edilen, Seyyid Muhammed Nakîbu'l-Attas (1931-..) 'a göre bu gün Müslümanların bu gün içinde bulunduğu en büyük problem, bir din yahut bir medeniyet olarak Hristiyan dünyası ile verdiği mücadeledir. Hristiyanlığın hiçbir şüpheye yer vermeden İslam'a karşı giriştiği bu mücadelenin temelinde ise tarihsel bir arka plan vardır (Siddiqi, 2011:21).

Hristiyanlık, İslam'dan önce yeryüzündeki tek evrensel din olma iddiası içerisindeydi. Yahudilik ve Buddistlikten farklı olarak Hristiyanlar dinlerinin bütün insanlık için olduğuna inanıyordu. Hiç şüphe yok ki İslam dini de evrensel bir din olma iddiasındadır. Bu yüzden Hristiyanlık diğer dinlerden ziyade Müslümanlığı direk kendine rakip olarak görmektedir (el-Attas, 2004: 110).

Attas'ın altını çizdiği diğer bir nokta ise Hristiyan dünyanın sekülerleşen değerlerinin Müslümanlar tarafından taklid edilmesi neticesinde ortaya çıkan krizdir (Dzilo, 2012: 251). Şüphesiz sekülerleşme her ne kadar Hristiyanlığın kaynaklarından gelen bir kavram olmasa da bu kaynakların yorumlanmasından gelmektedir. Tarih boyunca Hristiyanlık içerisinde var olan sekülerleşmeye karşı Hristiyanların ve Müslümanların verdiği tepkiler aynı olmamıştır. Ayrıca modern dönemde sekülerleşmeyle savaşan değil aksine sekülerleşmeye öncülük eden bir Hristiyanlık vardır. İslam'ın ise sekülerleşmeyi hiçbir şekilde kabul etmeyen bir yapısı bulunmaktadır (el-Attas, 2004: 107). Bu yüzden modern seküler batı bilimine karşı Müslümanların kendi kavramlarını kullandığı yeni bir modele ihtiyaç duyulmaktadır. Attas'a göre bu model Müslümanların kendilerine ait dil, kavram ve düşüncenin İslamlaştırılmasıyla gerçekleşebilir (Zikri, 2017: 20). Bunun için mevcut eğitim ve düşünce modelindeki seküler batı elementler çıkarılmalıdır. Attas, bunun için batısızlaştırma manasında "dewesternization" kavramını kullanmaktadır (Hashim, Rosnani; bir boşluk Imron Rossidy, 2000: 28). Attas'a göre bilginin İslamlaştırılmasının temel amacı, Müslümanları seküler fikirler ile kirlenen bilgidan arındırmak olmalıdır (Al Migdad,2011:10). el-Attas bilginin İslâmîleştirilmesi sürecinde bazı kavramların yeniden yorumlanması gerektiğini savunmaktadır. Bu kavramlar ise şunlardır;

1. Din kavramı
2. İnsan kavramı
3. Bilgi kavramı
4. Hikmet kavramı
5. Adâlet kavramı

6. Edebi kavramı

7. Alem kavramı (el-Attas, 2004: 28).

Fazlurrahmân (1919-1988) ise bu konuya başka bir açıdan bakmaktadır. Ona göre bilim nôtürdür ve herhangi bir değer yüklemeye gerek yoktur. Müslümanların yapması gereken tek şey ise kendi düşüncelerini ve fikirlerini İslamlaştırmaktır. Bu yüzden Müslüman'ın bilime olan yaklaşımı değişmelidir. Fazlurrahmân bu durumu şöyle açıklıyor;

Asıl soru bireyleri nasıl sorumluluk sahibi yapacağımızdır. Bu soru, bilimin İslâmîleştirilmesi ile ilgilenenlerin aklındaki sorudur. Sanki modern bilim İslami olmayan bir yapı üzerine inşa edilmiştir. Ancak bizim modern dünya bilimi yanlış kullanmıştır dememiz gerekir. Bilimin kendisinde bir suç aramaya gerek yoktur (MJ, Mughal; MM Ali, 2015: 4).

Fazlurrahmân bilginin İslâmîleştirilmesi projesini eleştiren tek kişi değildir. Onunla beraber batı eğitim sisteminin İslam'ın şiarlarına tamamen zıt olduğunu ve seküler temelli bu eğitim sisteminin İslami ilimlerle mezc edilemeyeceğini iddia eden başka görüşler de oluşur (Osman , 2019: 1).

Bu tartışmalar bir taraftan sürüp giderken diğer taraftan el-Fârûkî ve arkadaşları projelerinin tanıtımını yapmak ve bir uygulama alanı bulmak için uluslararası düzeyde akademik çalışmalar yürütmekteydi.

3. Bilginin İslâmîleştirilmesi Projesinin Çıktıları

Bilginin İslâmîleştirilmesi teorisinin bir proje olarak hayata geçmesi üzerinden neredeyse kırk sene geçti. Bu proje son üç asırdır Müslümanların içinde bulunduğu krizden kurtulmak için yapılan ve birçok Müslüman aydının mutabık olduğu ender çalışmalardandır (Nasr, 1991: 388). Bu çalışma İsmail Raci el-Fârûkî ve arkadaşları tarafından 1972 yılında kurulan Müslüman Sosyal Bilimciler Derneğinin kurulmasıyla başlamıştır. Bu dernek, ilk konferansını 1977 yılında Mekke'de yapmıştır. Yine aynı sene İsviçre'de farklı alanlardan Müslüman akademisyenlerin katıldığı iki haftalık bir Sempozyum düzenler. Bu sempozyum sonucunda Müslümanların içinde bulunduğu krizin temel sebebinin düşünce krizi olduğu ve bunun için İslâmîleştirilmesine ihtiyaç duyulduğu neticesine varılır. İkinci adım olarak 1981 yılında Amerika'nın Virginia eyaletinde Uluslararası İslam Düşünce Enstitüsü (The International Institute of Islamic Thought) kurulmuştur. Bu merkez, İlk olarak 1977 yılında Mekke'de farklı İslam ülkelerinde temsilcilerin katıldığı bir konferans düzenlemiştir. Bu konferansın bildirisinde yer alan ifadelerden biri şu şekildedir;

Bilgi, mahlûkâtın tek yaratıcısı olan Allah'ı tanıtan tevhîd inancı temelli olmalıdır. Bundan dolayı bütün bilgiler tevhîd inancına götürmelidir. Çünkü bilginin gerçek kaynağı Allah'tır. İnsanlar yeryüzünde Allah'ın halifesi olmakla bilgiyi de onun istediği doğrultuda kullanmak mecburiyetindedir. Bilgiyi aramak ise bir çeşit ibadettir (Hashim, Che Noraini; Langgulung, Hasan, 2018:12).

Mekke'deki konferanstan sonra 1982 yılında Pakistan'da konuyla ilgili olarak başka bir konferans düzenlenmiştir. Ayrıca el-Fârûkî "Bilginin İslamîleştirilmesi" kitabı da İslam Düşünce Merkezi tarafından bastırılarak, bilginin İslamîleştirilmesi yol haritası ortaya konulmuş olur. Bu enstitünün düzenlediği konferanslar dizisini 1987 yılında Kahire, 1996 yılında Cape Town ve 2009 yılında Malezya'da yapılan Sempozyum izlemiştir. Bu seminer ve konferanslar dışında bilginin İslamîleştirilmesi alanında daha birçok etkinlik düzenlenmiştir. Bazıları şu şekilde sıralanabilir;

- 1- Konferans, bilginin kaynağı ve amacı, İslamabad 1982-Kitapçığı basıldı.
- 2- 3.Uluslararası Bilginin İslamîleştirilmesi Konferansı-Kuala Lumpur 1984-Kitapçığı basıldı.
- 3- Bilim ve teknolojiye davranış ve uygulamaların İslamîleştirilmesi, Herndon 1987, kitapçığı basıldı.
- 4- 1. İslami Ekonomi Konferansı, Herndon 1987, kitapçığı sınırlı basıldı

- 5- Kameri Takvim Konferansı, Herndon, 1987, kitapçığı basıldı
- 6- İslam'da Kaynak Aktarımı ve Yatırım Çalıştayı, Washington 1990, kitapçığı basıldı.
- 7- Kur'ân'a Göre İnsan Psikolojisi, Pakistan 1992, kitapçığı basıldı
- 8- İslami Ekonomi, Ekonomik Kalkınma ve İnsan Kaynağının Geliştirilmesi, Washington 1992, kitapçığı basıldı.
- 9- 21. Geleneksel Müslüman Sosyal Bilimciler Konferansı, Doğu Lansing 1992 kitapçığı basıldı.
- 10- Bilginin İslamleştirilmesi Çalıştayı, Melaka 1994, kitapçığı basılmadı
- 11- İslam ve Batı konferansı, Herndon 1995, kitapçığı basılmadı
- 12- Bilginin İslamleştirilmesi üzerine seminer, Filipinler 1996, kitapçığı basılmadı
- 13- Bilginin İslamleştirilmesi üzerine seminer, Tayland 1996, kitapçığı basılmadı
- 14- Bilginin İslamleştirilmesi üzerine seminer, Endonezya 1997, kitapçığı basılmadı (Ijyas, 2019: 15).

Bu konferans ve seminerler dizisi başta farklı ülkelerde bulunan İslamî üniversiteler ve İslamî düşünce merkezleri olmak üzere hükümetlerce de desteklenmişti.

4. Bilginin İslamleştirilmesi Projesi ve Malezya Uluslararası İslam Üniversitesi (IIUM)

Bilginin İslamleştirilmesi dair atılan adımların en önemlisi şüphesiz Uluslararası İslam Üniversitesi'nin Malezya'da kurulması olmuştur. 1984 yılında eğitime başlayan üniversitenin kurulmasında öncülük eden Abdulhamîd Ebû Suleymân, el-Attas gibi âlimler aynı zamanda bilginin İslamleştirilmesine de öncülük eden kişilerdi (Ahmed M. , 2014: 48).

1988-1989 yılları arasında Üniversitenin rektörlüğünü yapan Ebû Suleymân özellikle batıda yetişmiş ve modern bilimleri iyi bilen Müslüman aydınlarla İslam ülkelerinde yetişmiş ve geleneği iyi bilen alimleri tek bir çatı altında toplamaya çalışmıştı. Yine onun öncülüğünde kurulan İlahî İslamî ve Beşerî Bilimler Fakültesi (Faculty of Islamic Revealed Knowledge and Human Sciences)'nde bilginin İslamleştirilmesi projesi tatbik edilmeye başlanmıştı. Ebû Suleymân, el-Fârûkî taslağı üzerinden İslamî ve modern batı bilimlerinin mezc edilerek öğretilmesi için gerekli çalışmalar yapmıştı. Kurulduğu günden itibaren Uluslararası İslam Üniversitesi bir çok alanda başarılar göstermiştir. Özellikle Malezya toplumunun sömürü şokunu atlatması ve ülkede nüfusun yarısını oluşturan gayr-i boşluk müslim Çinli ve Hintlilere karşı Müslüman Malay kimliğinin korunmasında büyük rol oynadığı muhakkaktır.

Malezya İslam Üniversitesi'nde bilginin İslamleştirilmesi sürecinde bazı sıkıntılar ortaya çıkmıştı. Bunların başında batıda eğitim gören akademisyenlerin İslamî ilimlere yeterince vâkıf olamaması ve yine İslamî ülkelerde eğitim gören hocaların modern bilimleri bilmemesi öğrencilerde kafa karışıklığına sebebiyet vermekteydi. Ayrıca her ne kadar yeni bir metod ortaya konulmuş olsa dahi ders kitaplarının hazırlanamaması ve öğrencilerin diğer üniversitelerde okutulan kaynakları kullanması diğer bir sorunu oluşturuyordu (Abdallah, Ssekamanya Siraje; Suhailah Hussien, 2016: 104). Ayrıca üniversitede bütün bölümlerde belli bir seviye İngilizce ve Arapça bilmenin yanında lisans öğrencileri belli bir seviye Malayca öğrenmek zorundaydı. Bu da öğrencilerin eğitimlerinin ilk bir kaç senesini sadece dil eğitimine ayırmasına sebebiyet vermekteydi. Bunlara ek olarak Uluslararası İslam Üniversitesi son yıllarda maddî sorunlar yüzünden yabancı hocaların bir kısmının üniversiteyle ilişkisini kesmek durumunda kalmıştır. Geline nokta, İslam Üniversitesi uluslararası bir üniversiteden ziyade lokal bir yapıya dönüşmüş bilginin İslamleştirilmesi ise derin felsefesini kaybetmiş ve yüzeysel bir proje haline gelmiştir.

Malezya Uluslararası İslam Üniversitesi öğrencileriyle, bilginin İslamleşmesi İslamleştirilmesi konusunda üniversitenin uygulamaları hakkında anket yapan Ssekamanya Siraje Abdallah, öğrencilerden birinin şunları söylediğini kaydetmektedir.

Benim burada gördüğüm temel sorun, hocalar. Hocalar, İslami bir alt yapıya sahip olmadan nasıl İslamleştirme alanında dersler verebilir? Üniversitede batıda eğitim görmüş hocalara İslamî eğitim verecek bir sistem olmalı. Ben, 1980'li yıllarda Ekonomi Fakültesi'nde lisans öğrencisi iken sınav kağıtlarımız İslam'a ait sorularla doluydu ve

batıya ait bütün teoriler gözü kapalı eleştirilirdi. 1990'lı yıllarda, bazı hocalar İslamî perspektifle hareket ederken diğerleri ise batı düşüncesiyle hareket ediyordu. Bu da öğrencilerin ikiye ayrılmasına sebebiyet vermekteydi. Doktoramı bitirip döndükten sonra da bölümde sadece e Ekonomi derslerinin verildiğini gördüm. İslamîleştirmeye dair pek bir şey kalmamıştı (Abdallah, Ssekamanya Siraje; Suhailah Hussien, 2016: 101).

Yine başka bir öğrenci;

Burada temel eksikliğin ne olduğuna bakamazsın. Eğer bu üniversitede İslamîleştirme alanında ne yapıldığını öğrenmek istiyorsan size söyleyeyim. Şu ana kadar hiç bir şey yapılmadı. Örneğin, İslamî Sosyoloji alanında şu ana kadar yeni bir şey yapılmadı. Sorunu baştan tekrar düşünmemiz gerekiyor (Abdallah, Ssekamanya Siraje; Suhailah Hussien, 2016: 103).

Bilginin İslamîleştirilmesi projesinin en büyük çıktısı olan Malezya Uluslararası İslam Üniversitesi'nde gelinen noktada İslami ilimlerin modern bilimlerle mecz edilmesi teorisinin başarılı olduğunu söylemek mümkün değil. Bunun en büyük sebebi ise şüphesiz hem İslamî ilimleri iyi bilen hem de modern bilimleri ve felsefesini iyi bilen hocaların eksikliğidir. Bu bağlamda bilginin İslamîleştirilmesi çalışmasının tekrar düşünülmesi gerekmektedir.

Türkiye, süreç boyunca bilimin İslamîleştirilmesi projesine herhangi bir katkıda bulunmadığı gibi bu alanda Türkiye'de geniş bir literatürde oluşmamıştır. Bununla beraber Türkiye'nin yarım asırdan uzun süredir devam eden İmam Hatip Liseleri ve İlahiyat Fakülteleri bu projenin rûhuna uygun çalışmalardır. Özellikle İmam Hatip Liseleri ve İmam Hatip Orta Okulları bir çok eksiklikleriyle beraber el-Fârûkî'nin tasarladığı "integration" fikrine uygun gelmekle beraber geliştirilmesi gereken alanlar da bulunmaktadır (Altun, 2014: 178).

5. Sonuç

Bilginin İslamîleştirilmesi çalışmaları yarım asırdır Müslüman düşünürlerin üzerinde tartıştığı bir kavramdır. Bu kavramın temelinde ise Müslümanlara her alanda savaş açmış olan Hristiyan batı medeniyetine karşı Müslümanların verdiği entelektüel bir cevaptır. 1970'li yıllarda el-Fârûkî ve arkadaşları tarafından bir proje olarak ortaya atılan Bilginin İslamîleştirilmesi teorisi hakkında çok farklı görüşler illeri sürülmüştür. Bu fikirlerin farklılaşmasının temelinde batı merkezli seküler eğitime karşı alınacak tavrın nasıl olması gerektiği bulunmaktadır.

Bir dönem entelektüel boyutta yoğun bir şekilde tartışılan Bilginin İslamîleştirilmesi fikri, Malezya Uluslararası İslam Üniversitesi'nde uygulanma alanı bulmuş ancak süreç içerisinde bazı aksaklıklar ortaya çıkmış ve üniversite bazı değişikliklere gitmek durumunda kalmıştır. Yine proje hakkındaki tartışmalar özellikle el- el-Fârûkî'nin öldürülmesinden sonra günden güne önemini yitirerek günümüze kadar gelmiştir.

Kaynakça

- Abdallah, Ssekamanya Siraje; Suhailah Hussien. (2016). The Experience of Islamization of Knowledge at the International Islamic University Malaysia: Successes and Challenges. *New Intellectual Horizon In Education*, 91-111.
- Abdul Hamid, A. (2017). Islamic Education in Malaysia. *Handbook of Islamic Education, International Handbooks*, 1-18.
- Ahmed, A. (2003). *Discovering Islam, Making Sense of Muslim History and Society*. New York: Taylor & Francis.
- Ahmed, M. (2014). Perspectives on the Discourse of Islamization of Education. *American Journal of Humanities and Social Sciences*, 43-53.
- Al Migdad , M. (2011). Issues in Islamization of Knowledge, Man and Education. *Revue Académique des Études Sociales et humaines*, 3-16.

- Altun, V. K. (2014). İslam Düşüncesini Yeniden İnşa Çabası: Bilginin İslamileştirilmesi . *Birey ve Toplum*, 163-191.
- Anuar, N. (2019, 2 222). *Islamization of Knowledge*. Retrieved from Academia: https://www.academia.edu/17674574/Islamization_of_Knowledge
- Ariffin, A. (2017). Revisiting the Malaise of the Ummah, A Way Forward. *Advanced Science Letters*, 4989-4992.
- Dzilo, H. (2012). The Concept of 'Islamization of Knowledge' and its Philosophical Implications. *Islam and Christian-Muslim Relations*, 247-256.
- el-Attas, S. (2004). *Islam and Secularism*. Kuala Lumpur: International Institute of Islamic Thought and Civilization.
- el-Faruki, İ. (1968). The Problem of the Metaphysical Status of Values in the Western and Islamic Traditions. *Studia Islamica*, 29-62.
- el-Faruki, İ. (1988). *Islamization of Knowledge General Principles And Work Plan*. Virginia: International Institute of Islamic Thought .
- Furlow, C. (1996). The Islamization of Knowledge, Philosophy, Legitimation, and Politics. *Social Epistemology*, 259-271.
- Hashim, Che Noraini; Langgulong, Hasan. (2018). Islamic Religious Curriculum in Muslim Countries: The Experiences of Indonesia and Malaysia. *Bulletin of Education & Research*, 1-19.
- Hashim, R. (n.d.). The Reformation of Muslim Education In Malaysia: Ensuring Relevance And Overcoming Challenges. 1-15.
- Hashim, Rosnani; Saheed Ahmad Rufai, Mohd Roslan Mohd Nor. (2011). Traditional Islamic Education in Asia and Africa: A Comparative Study of Malaysia's Pondok, Indonesia's Pesantren and Nigeria's Traditional Madrasah. *World Journal of Islamic History and Civilization*, 94-107.
- Hashim, Rosnani; Imron Rossidy. (2000). "Islamization of Knowledge: A Comparative Analysis of the Conceptions of Al-Attas and Al-Faruqi" . *Intellectual Discourse*, 19-44.
- Hiroko, K. (2017). Problems of Islamic Education In Colonial And Post-Colonial Malaysia: An Analysis Based on Al-Attas's Notion Of Knowledge. *Qalbu*, 82-107.
- Ijyas, T. (2019, 2 20). *Islamization of Knowledge: An Overview*. Retrieved from Academia: https://www.academia.edu/31293981/Islamization_of_Knowledge_An_Overview
- Karimizadeha, Nasrin; Mahmoud Abolghasemib. (2016). The Islamic and Religious Education in Malaysian Schools From Past Up to Now. *International Academic Journal of Innovative Research*, 19-29.
- MJ, Mughal; MM Ali. (2015). Methodology of Islamization of Human Knowledge: A Comparative. *Arts and Social Sciences Journal*, 2-5.
- Nasr, S. (1991). İslamization of Knowledge a Critical Overview. *Islamic Studies*, 387-400.
- Osman , O. (2019, 2 21). *Mefhum Eslemetu'l-Mâ'rife fi Vâkii't-Tecrebetil'-Ameliye*. Retrieved from Sudanile: <http://www.sudanile.com/105500>
- Siddiqi, M. N. (2011). İslamization Of Knowledge, Reflection on Priorities. *American Journal of Islamic Social Sciences*, 15-35.
- Zikri, S. (2017). A Comparative Analysis of The Conceptions of Muhammad Naquib Al-Attas and Ismail Raji Al-Faruqi in Islamization of Knowledge. *Dirasat*, 17-36.